

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.18>

О. Л. Бобось

доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Закладу вищої освіти «Університет трансформації майбутнього»
<https://orcid.org/0009-0004-1827-5640>

К. М. Майстренко

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом
<https://orcid.org/0000-0001-8586-9271>

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ВІДНОВЛЕННІ ІНФРАСТРУКТУРИ

У статті розглянуто нормативно-правові акти, які регулюють соціальний захист ветеранів, а також ключові програми, спрямовані на їхню реабілітацію, адаптацію та інтеграцію в мирне життя. Особлива увага приділена аналізу сучасного стану соціальної інфраструктури, яка забезпечує надання послуг ветеранам, включаючи її доступність, ефективність та відповідність сучасним викликам. Розглянуто приклади ефективних програм, таких як Державний стандарт соціальної адаптації ветеранів, що передбачає двоетапну реабілітацію ветеранів, та міжнародну ініціативу "Ukraine Crisis Appeal", яка об'єднує зусилля держави і міжнародних партнерів для покращення умов реінтеграції ветеранів через надання медичної, юридичної та психологічної допомоги, підтримку в перекваліфікації та допомогу дітям ветеранів. Аналіз сучасного стану інфраструктури виявив низку викликів, зокрема обмежену доступність соціальних послуг у регіонах, особливо в сільській місцевості, недостатнє фінансування, слабку координацію між центральними та місцевими органами влади, а також брак інклюзивності для ветеранів із фізичними та психологічними травмами. Зазначено, що створення Центрів ветеранського розвитку є важливим елементом у системі соціального захисту, оскільки вони забезпечують комплексну підтримку через професійну адаптацію, психологічну допомогу та освітні програми. Доведено, що подальший розвиток системи соціального захисту ветеранів вимагає комплексного підходу, який включає збільшення фінансування, розвиток інклюзивної інфраструктури, розширення географії доступу до послуг, а також покращення координації між державними та міжнародними партнерами. Важливим аспектом є інтеграція державних програм із місцевими ініціативами для швидкого реагування на потреби ветеранів. Особливий акцент зроблено на децентралізації як механізмі, що дозволяє регіонам самостійно вирішувати питання соціального захисту, враховуючи специфіку місцевих громад. У статті узагальнено, що державна політика України у сфері соціального захисту ветеранів базується на міцному правовому фундаменті та низці ефективних програм, однак потребує подальшого вдосконалення. Забезпечення доступності послуг, інтеграція ветеранів у соціально-економічне життя та створення умов для їхньої самореалізації є ключовими завданнями, які потребують пріоритетної уваги в умовах післявоєнного відновлення інфраструктури.

Ключові слова: соціальний захист, ветерани, реінтеграція, відновлення інфраструктури, державна політика, соціальні послуги, інклюзивність, децентралізація.

Постановка проблеми. Соціальний захист ветеранів є важливим аспектом державної політики, особливо у період відновлення країни після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Ветерани, які зробили значний внесок у захист державного суверенітету та територіальної цілісності, часто стикаються з низкою соціальних проблем, таких як відсутність належного житла, доступу до якісної медичної допомоги, психологічної реабілітації та професійної адаптації. У процесі відновлення інфраструктури країни після руйнівних подій важливо враховувати потреби ветеранів не лише як осіб, які потребують підтримки, але й як активних учасників цього процесу. Держава повинна забезпечити умови, які сприятимуть їх інтеграції в економічне, соціальне та громадське життя, створюючи програми, що дозволять ветеранам брати участь у відновленні інфраструктури, отримувати гідну оплату праці та реінтегруватися в суспільство.

Основною проблемою є недостатній рівень координації між державними органами, громадськими організаціями та приватним сектором у створенні ефективної системи підтримки ветеранів, що ускладнює розробку довгострокових рішень, які враховували б усі аспекти їх соціального захисту, та їхню роль у процесі відновлення інфраструктури. Відсутність системного підходу може призвести до загострення соціальної напруги, маргіналізації ветеранів та втрати їхнього потенціалу як кваліфікованих і мотивованих громадян. Таким чином, соціальний захист ветеранів має стати одним із ключових пріоритетів державної політики у відновленні інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій висвітлює значущість соціального захисту ветеранів як ключового пріоритету державної політики у відновленні інфраструктури. Згідно із Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (1993) [5], визначено правовий статус ветеранів та соціальні гарантії для них, що включають медичну допомогу, пільги на житлово-комунальні послуги, додаткові пенсійні виплати й освітні можливості. У Положенні про Міністерство у справах ветеранів України

() [3] підкреслюється координаційна роль відомства у впровадженні державної політики у контексті відновлення інфраструктури у сфері соціального захисту ветеранів. Сучасні ініціативи також включають Державний стандарт соціальної адаптації ветеранів (2024) [4], що передбачає двоетапну реабілітацію ветеранів на базі рекреаційних закладів та у громадах. Як зазначає Програма реабілітації ветеранів Ukraine Crisis Appeal (2020) [6], співпраця держави та міжнародних партнерів забезпечує ефективну реабілітацію та підтримку ветеранів через надання медичних, юридичних і соціальних послуг, а також допомогу їхнім родинам. Уряд затвердив зміни до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (2024) [7], яка передбачає відновлення соціальної інфраструктури з урахуванням потреб ветеранів, децентралізації та інтеграції послуг на рівні громад. Значущу роль відіграють Центри ветеранського розвитку, які, за даними Програми розвитку ООН (UNDP) (2024) [8], забезпечують професійну адаптацію, психологічну допомогу та розвиток довгострокових стратегій реінтеграції ветеранів, сприяючи відновленню інфраструктури.

Мета дослідження – визначити роль соціального захисту ветеранів як пріоритету державної політики у процесах відновлення інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні соціальний захист ветеранів регулюється низкою наступних законодавчих та нормативно-правових актів, що визначають їхній статус, права та гарантії:

– Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" [5]: визначає правовий статус осіб, які мають заслуги перед державою у захисті її суверенітету та територіальної цілісності, а також встановлює соціальні гарантії для них і членів їхніх сімей. Згідно Закону, ветерани та члени їхніх сімей мають право на безкоштовне медичне обслуговування, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, додаткові пенсійні виплати та компенсації, а також пільги на навчання та працевлаштування;

– *Положення про Міністерство у справах ветеранів України [3]*: визначає функції та повноваження Міністерства у справах ветеранів, яке є головним у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, зокрема, розробку нормативно-правових актів у сфері соціального захисту ветеранів, взаємодіє з міжнародними організаціями для залучення ресурсів та координує співпрацю з ветеранськими організаціями.

Таким чином, нормативно-правові акти забезпечують правову основу для соціального захисту ветеранів в Україні, визначаючи їхні права, пільги та механізми підтримки з боку держави.

Державна політика України спрямована на активне відновлення та розвиток соціальної інфраструктури для ветеранів, забезпечуючи їхню реінтеграцію та підтримку в цивільному житті. Нижче наведено ключові програми та ініціативи, що реалізуються в цій сфері:

– *Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей [4]*: затверджений у 2024 році, передбачає ефективну соціальну адаптацію ветеранів війни та членів їхніх сімей, поділену на два етапи – реалізацію заходів програми соціального відновлення на базі рекреаційного закладу, де ветерани та їхні родини беруть участь у групових та індивідуальних заходах, спрямованих на відновлення фізичного та ментального здоров'я, а також індивідуальну соціальну адаптацію в громаді, що включає підтримку соціальної незалежності, активності та професійного розвитку ветеранів;

– *Програма реабілітації ветеранів та їх родин Ukraine Crisis Appeal [6]*: є яскравим прикладом міжнародної співпраці і ефективного поєднання зусиль державної політики та громадських організацій у відновленні соціальної інфраструктури для ветеранів в Україні. Програма охоплює всі основні аспекти, необхідні для успішної реінтеграції ветеранів та їхніх родин – медичну, юридичну та соціальну допомогу, психологічну підтримку, надання можливостей отримати нову професію чи підви-

щити кваліфікацію для успішної інтеграції на ринку праці, а також надає підтримку дітям ветеранів через освітні, соціальні та психологічні програми. Програма реалізується Міністерством у справах ветеранів за підтримки "Союзу Українських Організацій в Австралії", демонструючи, що міжнародна допомога не лише фінансово підтримує українських ветеранів, а й узгоджується з державною політикою, створюючи синергетичний ефект та використовуючи інфраструктуру, створену за допомогою інших державних програм;

– *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [7]*: спрямована на реалізацію регіональних ініціатив з урахуванням потреб громад і соціальних викликів, що критично важливо для відновлення інфраструктури, яка включає соціальні послуги для ветеранів. Стратегія враховує безбар'єрність і безпекові вимоги для ветеранів із фізичними травмами або інвалідністю, а реалізація програм на регіональному рівні дозволяє швидко реагувати на потреби ветеранів, залучаючи місцеві громади до їх адаптації та інтеграції. Забезпечення ветеранів якісними послугами є важливим фактором для формування стабільного суспільства та попередження соціальної напруги, адаптація ветеранів через навчання, працевлаштування та соціальну підтримку сприятиме їх активній участі у відновленні регіонів, зокрема через трудові програми в будівництві інфраструктури. Державна стратегія регіонального розвитку підкреслює важливість децентралізації як механізму оперативної реакції на потреби ветеранів та їхніх сімей. Розподіл повноважень між державою та місцевими органами дозволяє створювати локальні програми, які краще відповідають потребам конкретних груп ветеранів та забезпечувати контроль і звітність щодо реалізації програм. Таким чином стратегія передбачає відновлення інфраструктури з урахуванням безпекових вимог інклюзивності, тобто доступності будівель та послуг для ветеранів із фізичними обмеженнями.

Отже, державні програми відновлення соціальної інфраструктури для соціального захисту ветеранів в Україні охоплюють широкий спектр заходів, спрямованих

на реабілітацію, адаптацію та покращення умов життя ветеранів та їхніх сімей. Співпраця з міжнародними партнерами сприяє ефективній реалізації програм та відновленню критично важливої інфраструктури.

Центри ветеранського розвитку в Україні також є ключовим інструментом державної політики у відновленні інфраструктури для соціального захисту ветеранів [8]. Їх діяльність базується на інтеграції ресурсів держави, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Таким чином, центри ветеранського розвитку є ефективним механізмом відновлення інфраструктури для соціального захисту ветеранів, оскільки базуються на комплексному підході, що включає фінансову підтримку, організаційні інновації та активну взаємодію з міжнародними партнерами. Успішне функціонування центрів залежить від подальшого фінансування, розширення географічного охоплення та поглиблення координації між усіма залученими сторонами.

Стан інфраструктури для надання соціальних послуг ветеранам в Україні є критичним аспектом державної політики, що має важливе значення для реінтеграції ветеранів у суспільство. Оцінка сучасного

стану виявляє низку викликів та можливостей для розвитку інфраструктури:

– *обмежена доступність*: громади на місцевому рівні стикаються з недостатньою кількістю установ, які можуть забезпечити повний спектр соціальних послуг ветеранам (реабілітаційні центри, психологічна допомога, курси перекваліфікації). Особливо критичним є стан у сільській місцевості, де відсутність інфраструктури ускладнює доступ ветеранів до державних послуг;

– *бюджетні обмеження у фінансуванні*: виділені кошти часто не покривають усіх потреб у створенні та модернізації інфраструктури для ветеранів. Наприклад, у бюджеті на 2024 рік передбачено близько 14 млрд грн на підтримку ветеранів, але значна частина цих коштів іде на пенсійні виплати та компенсації, а не на розвиток інфраструктури [1]. Залежність від міжнародної допомоги ставить під питання довгострокову сталість багатьох програм відновлення інфраструктури у контексті реабілітаційних центрів;

– *координація між державними та місцевими органами*: відсутність чіткої взаємодії між центральними органами влади, місцевим самоврядуванням та громадськими організаціями ускладнює реаліза-

Таблиця 1

Фінансові та організаційні механізми державної підтримки центрів ветеранського розвитку у відновленні інфраструктури для ветеранів

Категорія	Опис
Фінансові механізми підтримки	<ul style="list-style-type: none"> – державний бюджет: центри отримують фінансування з державного бюджету через Міністерство у справах ветеранів України. Кошти спрямовуються на створення та оснащення центрів, проведення навчальних програм, розвиток інфраструктури; – міжнародна підтримка: фінансування через проєкт “EU4Recovery” для розширення можливостей громад, уряд Нідерландів реалізує програми реабілітації та реінтеграції ветеранів, а UNDP забезпечує додаткове фінансування пілотних проєктів і стратегій; – грантові програми: отримання грантів від міжнародних партнерів.
Організаційні механізми підтримки	<ul style="list-style-type: none"> – мережа центрів: в Україні діють 14 Центрів ветеранського розвитку. Їхня діяльність включає реінтеграцію ветеранів, освітні програми, психологічну підтримку; – партнерство: співпраця з Міністерством соціальної політики, економіки, молоді та спорту; – локалізація: використання інфраструктури університетів для навчання та перекваліфікації ветеранів.
Внесок у відновлення інфраструктури для ветеранів	<ul style="list-style-type: none"> – фокус на місцевий рівень: центри допомагають ветеранам відкривати бізнес та отримувати гранти; – інклюзивність: забезпечення доступності послуг для ветеранів з травмами; – розвиток соціальної інфраструктури: центри є частиною системи соціального захисту ветеранів.

Таблиця складена автором на основі джерела [8].

цію програм соціального захисту ветеранів;

– *фокус на інклюзивність*: Міністерство у справах ветеранів чітко визначає пріоритет створення безбар'єрного середовища як ключову мету для відновлення інфраструктури, оскільки інфраструктура в Україні часто не враховує потреб ветеранів, що створює суттєві перешкоди у їх пересуванні, працевлаштуванні, навчанні тощо [2].

Отже, сучасна інфраструктура для надання соціальних послуг ветеранам в Україні потребує системного вдосконалення. Незважаючи на зусилля держави та міжнародних партнерів, існують суттєві виклики, пов'язані з фінансуванням, доступністю послуг та їхньою якістю. Таким чином, подальше відновлення інфраструктури вимагає комплексного підходу, орієнтованого на потреби ветеранів та їхню успішну інтеграцію в суспільство.

Висновки та рекомендації. В Україні сформована нормативно-правова база для соціального захисту ветеранів, яка визначає їхні права, гарантії та механізми підтримки. Законодавство забезпечує правові основи для реалізації державної політики у відновленні інфраструктури. Водночас існують програми, спрямовані на розвиток соціальної інфраструктури, такі як Державний стандарт соціальної адаптації ветеранів та міжнародна ініціатива "Ukraine Crisis Appeal". Програми допомагають ветеранам адаптуватися до мирного життя, надаючи медичну, соціальну, психологічну допомогу, а також підтримку у професійній перекваліфікації та зайнятості.

Центри ветеранського розвитку є важливим елементом державної інфраструктури для соціальної підтримки ветеранів. Вони сприяють їхній реінтеграції через професійну адаптацію, освітні програми, психологічний супровід і створення умов для підприємницької діяльності. Однак існують суттєві виклики, серед яких обмежена доступність послуг, недостатнє фінансування, відсутність координації між державними та місцевими органами, а також недостатня увага до інклюзивності інфраструктури.

Для покращення ситуації необхідно посилити державне фінансування про-

грам, спрямованих на соціальний захист ветеранів та розширити співпрацю з міжнародними партнерами для залучення додаткових ресурсів з відновлення адаптованої інфраструктури. Важливим є відновлення та розвиток соціальної інфраструктури в регіонах, що включає створення реабілітаційних закладів і центрів професійної адаптації. Інклюзивність повинна стати основним принципом усіх програм, щоб забезпечити доступність послуг для ветеранів із фізичними та психологічними травмами. Також варто зміцнити координацію між центральними органами влади, місцевими громадами та громадськими організаціями для ефективного впровадження програм і моніторингу їх виконання.

Подальший розвиток системи соціального захисту ветеранів потребує комплексного підходу, орієнтованого на їхні реальні потреби, що сприятиме успішній реінтеграції ветеранів у суспільство та залученню їх до процесу відновлення інфраструктури. Інтеграція державних та міжнародних зусиль дозволить створити стійку систему підтримки, здатну ефективно реагувати на виклики та забезпечувати гідне життя для ветеранів і їхніх родин у процесі відновлення інфраструктури.

Список використаної літератури:

1. Верховна Рада України прийняла держбюджет-2024: Мінветеранів передбачено майже 14 млрд грн на підтримку захисників та членів їхніх сімей. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/vru-prijnyala-derzhbyudzheth-2024-minveteraniv-peredbacheno-majzhe-14-mlrd-grn-na-pidtrimku-zahisnikiv-ta-chleniv-yihnih-simej>
2. Для Мінветеранів створення безбар'єрного середовища та можливостей для ветеранів і ветеранок – один із головних пріоритетів. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/prescentre/category/86-news/dlya-minveteraniv-stvorennya-bezbarernogo-seredovischa-ta-mozhливостей-dlya-veteraniv-i-veteranok--odin-iz-golovnih-prioritetiv-2>
3. Положення про Міністерство у справах ветеранів України. Наказ Міністер-

- ства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/npa/polozhennya-pro-ministerstvo-u-spravah-veteraniv-ukrayini>
4. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації. Наказ Міністерства соціальної політики України № 363 від 15 червня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24#Text>
 5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України № 3551-XII від 22 жовтня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
 6. Програма реабілітації ветеранів та їх родин, що постраждали внаслідок триваючого збройного конфлікту на сході України (Ukraine Crisis Appeal). Карітас України. URL: <https://caritas.ua/uca/>
 7. Уряд затвердив зміни до Державної стратегії регіонального розвитку. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-zminy-doderzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku>
 8. Центри ветеранського розвитку працюють над створенням довгострокових стратегій реінтеграції ветеранів: підсумки мережевої зустрічі. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/tsentry-veteransko-horozvytku-pratsyuyut-nad-stvorenniam-dovhostrokovykh-stratehiy-reintehratsiyi-veteraniv-pidsumky>

Bobos O., Maistrenko K. Social protection of veterans as a priority of state policy in infrastructure recovery

The article examines the regulatory and legal framework governing the social protection of veterans and key programs aimed at their rehabilitation, adaptation, and integration into peaceful life. Special attention is paid to analyzing the current state of social infrastructure that provides services to veterans, including its accessibility, efficiency, and compliance with modern challenges. Examples of effective programs are considered, such as the State Standard for the Social Adaptation of Veterans, which involves two-stage rehabilitation, and the international initiative "Ukraine Crisis Appeal" which unites the efforts of the state and international partners to improve conditions for veterans' reintegration through medical, legal, and psychological assistance, support for retraining, and aid for veterans' children. The analysis of the current state of infrastructure revealed several challenges, including limited access to social services in regions, especially in rural areas, insufficient funding, weak coordination between central and local authorities, and a lack of inclusivity for veterans with physical and psychological injuries. The establishment of Veteran Development Centers is highlighted as a crucial element of the social protection system, as they provide comprehensive support through professional adaptation, psychological assistance, and educational programs. It is proven that further development of the veterans' social protection system requires a comprehensive approach, including increased funding, the development of inclusive infrastructure, expanded geographic access to services, and improved coordination between state and international partners. An important aspect is the integration of state programs with local initiatives to quickly respond to veterans' needs. Special emphasis is placed on decentralization as a mechanism enabling regions to independently address social protection issues, taking into account the specifics of local communities. The article concludes that Ukraine's state policy in the field of veterans' social protection is based on a solid legal foundation and several effective programs but requires further improvement. Ensuring service accessibility, integrating veterans into socio-economic life, and creating conditions for their self-realization are key objectives that require priority attention in the context of post-war infrastructure recovery.

Key words: social protection, veterans, reintegration, infrastructure recovery, state policy, social services, inclusivity, decentralization.